1 MART 2002

AGOS

SAHİBİ [illegible] ● SORUMLU YAZI İŞLERİ MÜDÜRÜ [illegible] ● GENEL YAYIN YÖNETMENİ [illegible] ● YAYIN KURULU [illegible] ● ABD TEMSİLCİSİ [illegible] ● FRANSA TEMSİLCİSİ [illegible] ● GÖRSEL TASARIM VE SAYFA DÜZENİ [illegible] ● İDARE YERİ [illegible] Tel: [illegible] ● HİTAP [illegible] ● e. posta: [illegible] ● HABER MERKEZİ [illegible] REKLAM VE ABONE HİZMETLERİ: [illegible] ● BASKI [illegible] ● ABONE KOŞULLARI [illegible] 23 000 000 TL [illegible] 16 000 000 TL [illegible] ABD [illegible] 90 $ [illegible] 180 $ ● ABONELİK İÇİN [illegible] 6200720-8 no'lu AGOS Yayıncılık hesabına yatırınız [illegible] ISSN 1303 - 0388

İyi olmak kolaydır zor olan adil olmaktır.

VICTOR HUGO

Camp David görüşmelerinde gıyaplarında yapılan pazarlıklara öfkelenen Kudüs Ermenileri, yüksek sesle haklarını talep ediyo

Pastanın bölünemeyen dilimi: Kudüs

Hraç Çilingiryan

Hıristiyanlar, Yahudiler ve Müslumanlar için kutsal olan Kudüs'ün eski bölümünde yer alan Ermeni mahallesi, Filistin-İsrail görüşmelerinin en çok konuşulan konularından biri oldu. ABD'de gerçekleşen Camp David II görüşmelerinde Eski Kent'in iki bölüme ayrılması önerildi: İsrail, Yahudi ve Ermeni mahallelerini kontrol edecek, Filistin ise Hıristiyan ve Müslüman mahallelerinin denetimini elinde bulunduracaktı.

İsrail'in Ermeni bölümünü kendisine dahil edişini kabul ettiği yonundeki haberleri Filistin lideri Yaser Arafat "Ermeni mahallesi bize ait ve Ermenilerle biz bir bütünüz" sözleriyle yalanladı. Kutsal topraklardaki Hıristiyan kiliselerinin önderleri (Ermeni, Yunan Ortodoks ve Latin Patrikleri) ise tüm bu süreç boyunca Camp David görüşmeleri konusunda hiçbir bilgiye sahip değillerdi. Olay kamuoyuna açıklanınca, son derece öfkelenen ruhani liderler, ABD Başkanı Bill Clinton, İsrail Başbakanı Ehud Barak ve Filistin Lideri Arafat'a gönderdikleri sert mektupta, "tarihten gelen haklar ve beklentileriyle buradaki ortak varlığımızın açık bir şekilde korunması ve tamamen güvence altına alınması için" zirvede kilise temsilcilerinin de bulunması gerektiğini anmıştılar. Mektup şöyle devam ediyordu:

"Biz Eski Kent'in Hıristiyan ve Ermeni mahallelerini aynı mançla sıkı bir biçimde bağlanmış, birbirinden ayrılmaz bir bütünün parçaları olarak görüyoruz." Ermeni hükumeti de Ermeni Patriği'nin kentin Hıristiyan kesimlerinin bir bütün olarak tanınması yönündeki görüşünü destekledi.

Kudüs'ün en eski kavmi

Kilise liderlerinin, üzerinde görüş birliğine varmış olduğu bu konu hiç de yeni değil. 1994'te Kutsal Topraklar'daki üç Patriklik ve dokuz ayrı kilisenin yayınladığı resmi muhtırada kilise liderleri kendilerinin tartışmalarda da görüşmelerde de taraf teşkil etmediklerini ancak haklı kaygıları bulunduğunu ifade ettiler. Hakları için uluslararası garanti talebinin yanı sıra toprakları için koruma (Eski Kent'in yaklaşık %35'i Hıristiyanlara ait), mülklerine ilave binalar inşa edebilme izni ve yüzyıllardır uygulanageldiği üzere kâr etmeyen kurumlar olarak vergi muafiyeti istediler.

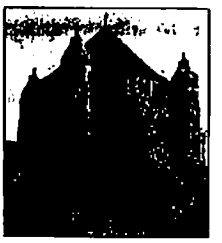

Ermeni mahallesi (en üstte), matbaacılık yaygın bir meşlek, Ermeni Patrikhanesi (üstte)

Ermeni mahallesindeki tüm gayrimenkuller Patrikliğe ait. Yüzyıllar boyu dünyanın değişik köşelerinden gelen Ermeni göçmenler, manastır kompleksi içindeki bu evlerde kira vermeden yaşadı. Manastır sınırları dışında, ancak Ermeni mahallesi içinde ve yine Patrikliğe ait mülklerde yaşayan Ermeniler de var. Onlar da kira ödemiyor ancak manastır içindekiler vergiden muafken, dışındakiler belediye vergisi ödüyor. Kökenleri yüzyıllar öncesine dayanan bu Ermenilere "kaghakatsis" yani "kentin yerlisi" deniyor. Manastır içindekiler ise "vanketsis" yani "manastırın içinden" şeklinde adlandırılıyor. Bu insanların hiçbiri bölgeye yeni gelmiş değiller ve hepsi de köklü geçmişleri ile gurur duyuyor.

Bölünmüşlük korkusu

Bölgede yaşayan Ermeniler'in en büyük endişesi, bölünmüş bir hakimiyetin, hali hazırda Kudüs'te yaşayan 2000 Ermeni için büyük güçlükler doğurabileceği. Ermeniler'in yarısı Hıristiyan ve Müslüman bölümlerinde yaşıyor. "Camp David senaryosu" uyarınca Ermeniler, Eski Kent'te Yahudiler'i ve Filistinliler'i birbirinden ayıran sınırda da yer alıyor. Ermeni mahallesi sakinleri ise bunu "gelecekteki olası yüzleşmelerin cephesi" olarak tanımlıyorlar. İki bölge arasında trafik akışı olacak ama Ermeniler, geçmişte sıklıkla olduğu gibi iki taraf arasındaki sorunlardan dolayı "sınır"ın günlerce hatta haftalarca kapalı kalma olasılığına neredeyse kesin gözüyle bakıyor. Ermeni mahallesinde yaşayan Ermeniler'in büyük çoğunluğu Müslüman ve Hıristiyan bölümlerinde çalışıyor ve böyle bir durumda iş yerlerine bile ulaşamayacak.

Bir diğer problem de eğitim yaşantısı. Ermeni mahallesi dışında yaşayan öğrenciler Surp Agop komleksinde eğitim gördüğü için pek çok aile, giriş noktalarının kapatılması nedeniyle çocuklarının eğitiminin aksamasından korkuyor. Cemaat liderleri de böyle bir durumda ailelerin çocuklarının Ermeni okulu dışındaki eğitim kurumlarına yollamayı tercih etmesinden endişeli. Tarkmançats Okulu'nun öğrenci sayısı 150'ye düşmüş durumda, daha fazla öğrenci kayba karşısında okulun ayakta durması mümkün değil.

Ancak Ermeni Patrikliği için en önemli olan nokta din adamlarının gündük dini ayinlerin gerçekleştirildiği kutsal alanlara özgürce ve kesintiye uğramaksızın gidebilmeleri. Bölünmüş bir kent, kağıt üzerinde mümkün görünse de Ermeniler bunun uygulamada yürütyebileceğinden kuşkulu. "Kentin, Berlin'in eski hali gibi öte tarafa geçilemeyecek biçimde bölünme olasılığından rahatsızız" diyor Manastır'ın eski öğretim üyelerinden biri. "Filistinliler ve İsrailliler kendi bölümlerinde yaşamaktan hoşnut olabilir ama, Ermenilerin öbür tarafa serbest geçişe ihtiyacı var. O bölge ile ekonomik ve sosyal bağları en önemlisi de kutsal mekânlarda yerine getirmeleri gereken yükümlülükleri var." Ermeni mahallesinin İsrail egemenliğine geçme olasılığı karşısında da kendisini tutamayarak haykırıyor. "Biz İsrailllerin buraya gelmesinden çok önce, yüzyıllardır burada yaşayan bölgenin yerli halkıyız. Neden İsrail vatandaşı olmak zorunda kalıp da ölüdüm, Lübnan ve Suriye gibi bağlarımızın olduğu Arap ülkelerine seyahat etme hakkımızı kaybedelim ki?"

Seçenekler neler?

Görüşme sürecinde kimse Ermenilere tercihlerinin ne olduğunu sormuş olmasa da onların çok tercihleri var. Ermeni halkı için ilk seçenek Birleşmiş Milletler ya da çokuluslu diğer birimlerin bir kombinasyonu denetiminde Kudüs'ün uluslararası statüye sahip olması. Eğer bu olmazsa ikinci seçenekleri de uluslararası garantili ortak Filistin İsrail egemenliği. Örneğin yönetimlerle olası bir anlaşmazlıkta kilisele-rin başvurabileceği uluslararası bir mahkeme ya da hakem kurulu gibi.

Ermeniler şimdi diğer Hıristiyan kiliseleri ile birlikte tüm bu taleplerini duyulur kılmaya ve görüşmelerin bu kaygıları da göz önünde bulundurarak yürütülmesini sağlamaya çalışıyor. Göç ettikleri en büyük dayanak ise kökleri "Ermeniler burada gelip geçici bir unsur değil. 1a 5 yüz yıldır gelmiş bu halk göz ardı edilerek Kudüs üzerindeki görüşmelerden sonuç alınamaz."

(AIM'in Ekim 2000 sayısındaki yazıdan derlenmiş ve çeviren Karin Karakaşlı